

Dokumentas atspausdintas iš teismų praktikos paieškos sistemos INFOLEX. Praktika
(www.teismupraktika.lt)

Kortelė:

953984_RegNr_I-2950-362/2014

<http://www.infolex.lt/tp/953984>

Administracinė byla Nr. I-2950-362/2014

Teisminio proceso Nr. 3-64-3-02410-2014-1

Procesinio sprendimo kategorija 15.2.3.2; 74

(S)

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS

S P R E N D I M A S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. gruodžio 11 d.

Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėjas Arvydas Martinavičius,

sekretoriaujant Daliai Semaškaitei,

dalyvaujant pareiškėjos A. V. – S. atstovui R. M.,

nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjos A. V. –S. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos priteisimo.

Teismas, išnagrinėjęs pateiktą skundą,

n u s t a t ė :

Pareiškėja A. V. – S. skunde Šiaulių apygardos administracinio teismo prašė iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, priteisti 20 000 Lt neturtinei žalai atlyginti.

Skunde pareiškėja A. V. – S. nurodė, kad nuo 2010-03-17 iki 2014-02-21 su pertraukomis buvo kalinama Šiaulių tardymo izoliatoriuje, ir ten buvo kalinama kankinimui prilygstančiomis, antisanitarinėmis, žiauriomis sąlygomis. Kameros visada būdavo užpildomos maksimaliu žmonių skaičiumi, jai tekdavo 2,0 kv. m – 3,1 kv. m ploto, kameroje buvo labai drėgna, žiemą būdavo šerkšnas, laikėsi nuolatinis pelėsis, nuo byrančio tinko tvyrojo dulkės. Neaišku, kada buvo keistas inventorių. Nors metalinių lovų galiojimo terminas yra 10 metų, tačiau jai buvo suteikta netvarkinga, pasenusi, netinkama naudoti lova, kuri girgždėjo, ji bijojo, kad lova gali sugriūti, tad buvo psichologinė įtampa. Dėl to miegas buvo neramus, ji neišsimiegodavo, kamuodavo

nuovargis, juto organizmo išsekimą. Minimalaus ploto nebuvimas sutrikdė sveikatą, pažemino orumą, prastos sąlygos – drėgmė, pelėsis, paveikė sveikatą. Ją dabar kamuoja nuolatinė įtampa, psichologinis ir fizinis išsekimas, nageli ramiai miegoti, jaučia nuolatinę baimę. Prašo už laikotarpį, praleistą Šiaulių tardymo izoliatoriuje, priteisti 20 000 Lt neturtinei žalai atlyginti.

Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atsiliepime nurodė, kad su pareiškėjos skundu nesutinka ir prašo jį atmesti kaip nepagrįstą.

Atsakovas nurodo, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.125 straipsnio 8 dalyje reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo nustatytas sutrumpintas trejų metų ieškinio senaties terminas. Civilinio kodekso 1.134 straipsnio 1 punkto nuostata, kad ieškinio senatis netaikoma iš asmeninių neturtinių teisių atsirandantiems reikalavimams, kaip išaiškinta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-01-02 nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-7-2/2008, reiškia, kad ieškinio senatis netaikoma reikalavimams dėl asmeninių neturtinių teisių, kurios neturi ekonominio turinio, gynimo, o iš asmeninių neturtinių teisių pažeidimų atsirandantiems reikalavimams atlyginti tiek turtinę, tiek ir neturtinę žalą ieškinio senatis taikoma. Atsakovas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.126 straipsnio 2 dalies, 1.127 straipsnio 1 dalies nuostatomis, prašo teismo nagrinėjant pareiškėjos skundą dėl neturtinės žalos atlyginimo taikyti ieškinio senaties terminą, skaičiuojant nuo kreipimosi į teismą dienos.

Kalėjimų departamento direktoriaus 2010-05-11 įsakymas Nr. V-124 nustato, kad suimtiesiems bei nuteistiesiems, laikomiems Šiaulių tardymo izoliatoriuje, turi tekti ne mažiau nei 3,6 kv. m gyvenamojo ploto. Kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-10-14 pažymos Nr. 69/06-4651 „Dėl A. V. – S.“, pareiškėja į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą etapuotas 2010-03-17 ir įstaigoje periodiškai laikytas iki 2014-02-21. Pareiškėja laikotarpiu, kuriam netaikoma ieškinio senatis, buvo laikomas įstaigoje kameroje Nr. 33, 107, 109, 108, su dar 1 - 8 asmenimis. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 1,98 kv. m iki 12,43 kv. m gyvenamasis plotas.

Pareiškėja Šiaulių tardymo izoliatoriuje per aptariamą laikotarpį iš viso buvo laikoma 79 dieną. Atsakovas atkreipia dėmesį, kad pasivaikščiojimo laiku (1 val. per dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosi pirtyje metu asmenys nebūna gyvenamojoje kameroje.

Atsiliepime nurodyta, kad pareiškėjos laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje metu kameroje nebuvo atlikti sąlygų atitikimo higienos reikalavimams patikrinimai, vėdinimas dėl pastato statuso, kas neleidžia atlikti rekonstrukcijos ar kapitalinio remonto, yra natūralus.. Tualetai kameroje įrengti pagal galiojančių teisės aktų reikalavimus, suteikiama galimybė pagal teisės aktų reikalavimus naudotis dušu, atliekama kamerų deratizacija ir dezinfekcija. Pagal galiojančias teisės normas suimtiesiems yra nustatytas 1 val. trukmės pasivaikščiojimas gryname ore, šis teisės aktų reikalavimas pažeistas nebuvo. Metalinės lovos yra keičiamos pagal suimtųjų 9nuteistųjų) prašymus, tokių prašymų iš pareiškėjos nėra gauta. Pareiškėja nepateikia jokių duomenų, kurie leistų konstatuoti patirtą neturtinę žalą, kurią būtų galima susieti su asmens laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygomis. Tai leidžia daryti išvadą, kad pareiškėjos teiginiai apie patirtą neturtinę žalą yra nepagrįsti.

Pareiškėjos A. V.-S. skundas tenkintinas iš dalies.

Pareiškėja nagrinėjamą administracinį ginčą iškėlė dėl neturtinės žalos atlyginimo, kurią kildina iš to, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje jai nebuvo užtikrinta minimali gyvenamojo ploto norma, buvo laikoma kameroje, neatitinkančiose higienos normų, nesuteiktas tinkamas inventorių – metalinė lova.

Teismas pažymi, kad valstybės ir savivaldybės pareiga atlyginti žalą (viešojo civilinė atsakomybė), pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir LR CK) 6.271 straipsnio nuostatas, kyla dėl valstybės ir savivaldybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, nepriklausomai nuo konkretaus

valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Civilinei atsakomybei atsirasti paprastai yra būtinos keturios sąlygos: 1) neteisėti veiksmai (LR CK 6.246 straipsnis); 2) priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos (LR CK 6.247 straipsnis); 3) teisės pažeidėjo kaltė (LR CK 6.248 straipsnis); 4) teisės pažeidimu padaryta žala (LR CK 6.249 straipsnis), tačiau LR CK 6.271 straipsnyje numatyta viešoji atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygomis: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam ryšiui tarp neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Vadinasi, reikalavimas dėl žalos atlyginimo (tiek turtinės, tiek ir neturtinės) gali būti patenkinamas nustatant visumą viešosios civilinės atsakomybės sąlygų: pareiškėjo nurodytos valdžios institucijos (nagrinėjamu atveju Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus) neteisėtus veiksmus, žalos pareiškėjui padarymo faktą ir priežastinį ryšį tarp valdžios institucijos neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos. Nenustatant bent vienos iš minimų viešosios civilinės atsakomybės sąlygų, valstybei ar savivaldybei, pagal LR CK 6.271 straipsnį, nekyla turtinė prievolė atlyginti žalą.

LR civilinio kodekso 6.250 straipsnio 1 dalis apibrėžia, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinta pinigais. LR CK 6.250 straipsnio taikymo teisminėje praktikoje ne kartą buvo išaiškinta, kad neturtinė žala pripažintinas ne bet koks valdžios institucijų neteisėtais veiksmais (neveikimu) asmeniui, kuris kreipėsi teisminės gynybos, padarytas neigiamas poveikis, kad neturtinė žala gali būti konstatuojama tik tada, kai nustatoma, kad poveikis buvo pakankamai intensyvus, o ne mažareikšmis ir smulkmeniškasis, kai nustatoma, kad asmuo tikrai patyrė dvasinius išgyvenimus, realiai pajautė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškusi vienu arba keletu iš išvardintų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė. Asmens patirtų dvasinių ir fizinių kančių (LR CK 6.250 str. prasme), jei jos realiai patiriamos, poveikis asmens fizinei ir psichinei sveikatai yra skaudžiausias ir labiausiai juntamas tuo laiku, kai asmenį veikia šias kančias sukeliantys neteisėti aktai (pagal LR CK 6.271 str.).

Veiksmų neteisėtumo pagal CK 6.271 straipsnį konstatavimui reikia nustatyti, kad valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktais priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo (pagal CK 6.271 straipsnį), kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmens, teigiančio, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, atžvilgiu, taip pat tai, ar atitinkamos pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalą, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimą atsiranda tik tada, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir kad žala asmeniui atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

Teismas pažymi, kad ABTĮ 5 straipsnio 1 dalis reglamentuoja, jog kiekvienas suinteresuotas subjektas turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė ar įstatymų saugomas interesas. Tačiau asmens pažeista teisė teismo gali būti apginta tuo atveju, jei jis konkrečiai įvardija neteisėtus valdžios institucijos veiksmus (neveikimą) ir savo reikalavimą pagrindžia atitinkamais argumentais bei įrodymais. Reiškiant reikalavimą dėl žalos atlyginimo nepakanka deklaratyviai ar abstrakčiai išvardyti galimai neteisėtas veikas, nes turi būti nurodyta, kokiais konkrečiais ir kada būtent atliktais neteisėtais valdžios institucijos veiksmais (neveikimu) buvo pažeistos asmens teisės ar teisėti interesai, kokio teisės akto reikalavimų nevykdė atitinkamas viešojo administravimo subjektas, ar neveikė taip, kaip turėjo veikti pagal atitinkamas teisės normas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. liepos 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A146-1527/2012).

Pažymėtina, jog pagal CK 1.125 straipsnio 8 dalį, reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo nustatytas sutrumpintas trejų metų ieškinio senaties terminas. Ieškinio senatį teismas taiko tuo atveju, kai ginčo šalis reikalauja (CK 1.126 str. 2 d.). Ieškinio senatis – tai įstatyme nustatytas laikas, per kurį asmuo gali apginti savo pažeistą teisę pareikšdamas ieškinį. Tokio termino nustatymo tikslas – užtikrinti teisinių santykių stabilumą ir šių santykių dalyvius skatinti operatyviau ginti pažeistas teises. Reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo įstatymas numato sutrumpintą trejų metų senaties terminą (CK 1.125 str. 8 d.). Pagal CK 1.127 straipsnio 1 dalį, ieškinio senaties termino eiga prasideda nuo tos dienos, kai asmuo sužino arba turi sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Pagal bendrąją ieškinio senaties termino eigos pradžios nustatymo taisyklę ieškinio senaties terminas prasideda nuo teisės į ieškinį atsiradimo dienos, o teisė į ieškinį atsiranda nuo tos dienos, kurią asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Teisės pažeidimo momentas ir sužinojimo apie šios teisės pažeidimą diena gali nesutapti. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje praktikoje pabrėžiama, kad, ginčo šaliai reikalaujant taikyti ieškinio senatį, teismas turi nustatyti, kada prasidėjo ieškinio senaties termino eiga. Pagal CK 1.127 straipsnio 1 dalį, ieškinio senaties termino eigos pradžia siejama su subjektyviaja aplinkybe (asmens žinojimu ar turėjimu žinoti apie jo teisės pažeidimą), tačiau subjektyviojo kriterijaus negalima suabsoliutinti, nes kiekvienas asmuo turi rūpintis savo teisėmis ir operatyviau jų gynimu, kad nebūtų pažeistas civilinių santykių stabilumas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 22 d. nutartį civilinėje byloje A. S. v. Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras ir kt., bylos Nr. 3K-3-449/2009). Teisės į ieškinį atsiradimas, kartu ir ieškinio senaties termino pradžia nusakoma ne objektyviu (teisės pažeidimo), o subjektyviu momentu (kada asmuo sužinojo ar turėjo sužinoti apie jo teisės pažeidimą), nes asmuo gali įgyvendinti teisę ginti savo pažeistas teises tik žinodamas, kad šios yra pažeistos. Teisės pažeidimo ir sužinojimo apie jį momentas gali sutapti, bet gali ir nesutapti, t. y. asmuo apie tai gali sužinoti vėliau, tačiau pastarąją aplinkybę jis turi įrodyti. Be to, siekiant nustatyti ieškinio senaties termino pradžią, būtina išsiaiškinti, kurią dieną rūpestingas ir apdairus asmuo, esant tokioms pat aplinkybėms, galėjo ir turėjo sužinoti, kad jo teisė yra pažeista. Nuo tos dienos ir turėtų būti skaičiuojamas ieškinio senaties terminas. Pažymėtina, jog asmens teisės yra pažeidžiamos ne nuo tada, kai teismas pripažįsta, jog jos buvo pažeidžiamos, o atlikus neteisėtus, teisės normoms prieštaraujančius veiksmus.

Teismas konstatuoja, kad pareiškėja, nuo 2010-03-17 iki 2014-02-21 periodiškai kalinta Šiaulių tardymo izoliatoriuje, elgdamasi apdairiai ir protingai, galėjo sužinoti ir turėjo realią galimybę išsiaiškinti dėl kamerų ploto, tenkančio vienam asmeniui, reikalavimų, išdėstytų Lietuvos Respublikos priimtų teisės aktų, kurie skelbiami lietuvių kalba.

Lietuvos higienos norma HN 76:1999, nustačiusi, kad kamerų tipo patalpoje ploto vienam žmogui norma – ne mažiau kaip 5 kv. m, ir Kalėjų departamento direktoriaus 2010-05-11 įsakymas Nr. V-124, kuriame nustatyta, kad suimtiesiems bei nuteistiesiems, laikomiems Šiaulių tardymo izoliatoriuje, turi tekti ne mažiau nei 3,6 kv. m gyvenamojo ploto, yra viešai paskelbti teisės aktai. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, nagrinėjamu atveju pareiškėjo reikalavimui dėl neturtinės žalos priteisimo atsakovo prašymu yra taikytinas trejų metų senaties terminas, pradedant terminą skaičiuoti nuo kreipimosi į teismą dienos, tai yra nuo 2014 m. spalio 01 d. (spaudas ant voko, 20 b. l.), ir tai reiškia, kad taikant senaties terminą, pareiškėjai, nustačius valstybės pareigą atlyginti neturtinę žalą, ji galėtų būti priteistina už laikotarpį nuo 2011 m. spalio 01 d. iki pareiškime prašomos 2014 m. vasario 21 d.

Kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-10-14 pažymos Nr. 69/06-4651 „Dėl A. V.-S.“, pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą etapuota 2010-03-17 ir įstaigoje periodiškai laikyta iki 2014-02-21. Teismas, taikydamas atsakovo prašomą trejų metų senaties terminą bei atsižvelgdamas į pareiškėjos skunde nurodytą laikotarpį bei reikalavimą, aptars pareiškėjos buvimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikotarpį nuo 2011-10-01 iki 2014-02-21. Konstatuojama, kad pareiškėjos reikalavimui atlyginti žalą už laikotarpį nuo 2010-03-17 iki 2011-09-30 yra taikytinas trejų metų senaties terminas ir ta skundo dalis atmetina.

Kalėjimų departamento direktoriaus 2010-05-11 įsakymas Nr. V-124 nustato, kad suimtiesiems bei nuteistiesiems, laikomiems Šiaulių tardymo izoliatoriuje, turi tekti ne mažiau nei 3,6 m² gyvenamojo ploto. Teisinis reglamentavimas nenustato tam tikrų baldų ar įrenginių užimamo ploto įtakos skaičiuojant kameros plotą, taigi darytina išvada, kad skaičiuojant vienam asmeniui tenkantį kameros plotą visas kameros plotas dalijamas iš kameroje laikomų asmenų skaičiaus.

Kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-10-14 pažymos Nr. 69/06-4651 „Dėl A. V.-S.“, pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą etapuota 2010-03-17 ir įstaigoje periodiškai laikyta iki 2014-02-21. Pareiškėja šiuo laikotarpiu buvo laikomas įstaigoje kameroje Nr. 33, 107, 109, 108 su dar 1 - 8 asmenimis. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjai aptariamam 2011-10-01 – 2014-02-21 laikotarpiu periodiškai tekdavo nuo 1,98 kv. m iki 12,43 kv. m gyvenamasis plotas. Pareiškėjai kalint kameroje Nr. 33 (12,43 kv. m), laikotarpiais nuo 2011-10-01 iki 2011-10-04, nuo 2011-11-15 iki 2011-11-22, nuo 2011-12-06 iki 2011-12-09, nuo 2012-02-08 iki 2012-02-24, nuo 2012-03-21 iki 2012-03-28, nuo 2012-04-18 iki 2012-04-27, nuo 2012-12-27 iki 2012-12-19, nuo 2013-01-23 iki 2013-01-24, nuo 2013-01-31 iki 2013-02-01, nuo 2013-04-24 iki 2013-04-25, nuo 2013-05-23 iki 2013-05-24 kameroje būdavo 1-5 asmenys, pareiškėjai teko nuo 2,49 kv. m iki 12,43 kv. m kameros ploto, kameroje Nr. 107 (15,81 kv. m), nuo 2013-08-07 iki 2013-08-16, nuo 2013-10-23 iki 2013-10-24, kameroje būdavo 3-8 asmenys, pareiškėjai teko nuo 1,98 kv. m iki 5,27 kv. m kameros ploto, kameroje Nr. 109 (15,81 kv. m), nuo 2013-11-20 iki 2013-11-20, nuo 2014-02-12 iki 2014-02-13, kameroje būdavo 4-6 asmenys, pareiškėjai teko nuo 2,64 kv. m iki 3,95 kv. m kameros ploto, kameroje Nr. 108 (7,87 kv. m), nuo 2014-02-20 iki 2014-02-21, kameroje būdavo 2-3 asmenys, pareiškėjai teko nuo 2,62 kv. m iki 3,94 kv. m kameros ploto

Iš viso pareiškėja per laikotarpį nuo 2011-10-01 iki 2014-02-21 Šiaulių TI buvo kalinamas 64 dienas, per visą šį laikotarpį pareiškėjai teko nuo 1,98 kv. m iki 12,43 kv. m kameros ploto. Nustatyti tiksliai, kiek kokią dieną kameros ploto teko pareiškėjai, galimybės nėra. Laikotarpiu nuo 2013-01-23 iki 2013-01-24, nuo 2013-01-31 iki 2013-02-01, nuo 2013-04-24 iki 2013-04-25, viso 3 dienas, pareiškėjai teko nuo 4,14 kv. m iki 12,43 kv. m

Taigi darytina išvada, jog pareiškėja aptariamam laikotarpiu, iš viso 61 dieną, buvo laikoma sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, t. y. vienam asmeniui, laikomam kameroje, teko mažiau kaip 3,6 kv. m ploto. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjos subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jai tektų ne mažiau nei 3,6 kv. m kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti. Aplinkybės, kad pareiškėja buvo kalinamas kameroje, kurioje jai teko mažesnis nei teisės aktais nustatytas minimalus plotas, atsakovas iš esmės neginčija.

Pareiškėja nurodė, kad ji buvo kalinamas kameroje, neatitinkančiose higienos normų reikalavimų, savo reikalavimus iš esmės grindė tuo, jog jai teko per mažas kameros plotas, kameros buvo perpildytos, nesilaikyta higienos normų, nesuteiktas tinkamas inventorių.

Kaip atsiliepime nurodė atsakovas, pareiškėjos kalinimo Šiaulių TI laikotarpiu nebuvo atlikta Visuomenės sveikatos centro patikrinimų, kameroje vėdinimas atliekamas per langus ir natūralios traukos kanalais, kameroje yra sanitariniai mazgai, veidrodis, tualetu reikmenų lentynėlė, įrengta šalto vandens tiekimo sistema. Inventorių suteikiamas pagal pačių suimtųjų prašymus. Objektivių duomenų apie higienos pažeidimus byloje nėra. Pateikta pareiškėjos sveikatos duomenų nepatvirtina pareiškime nurodytų susirgimų.

Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 7 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas bausmės humanizmo principas, be kita ko, reiškiantis, kad vykdant bausmę, nesiekama žmogaus kankinti, žiauriai su juo elgtis arba žeminti jo orumą. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 6 punkte numatyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudaroma saugi sveikatai gyvenamoji aplinka.

Konstatuotina, kad vadovaujantis minėtais teisės aktais, pataisos įstaigų administracijų pareiga – užtikrinti, kad asmenys jose būtų laikomi sveikatai nekenksmingomis sąlygomis.

Kadangi pareiškėja neturtinę žalą kildina iš netinkamų laikymo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje, aktualus yra Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 3 straipsnis, kuriuo nustatoma, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr. pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje Kudła prieš Lenkiją, 30210/96, 2001 m. liepos 24 d. sprendimą V. prieš Lietuvą, 44558/98). Pagal EŽTT suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei jo sveikatos būklė. Be to, sprendamas, ar elgesys pagal Konvencijos 3 straipsnį yra žeminantis orumą, teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neigiamai paveikė asmenį su Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu (žr., pvz., EŽTT 2001 m. balandžio 21 d. sprendimą byloje Peers prieš Graikiją, 28524/95).

Remiantis EŽTT praktika, vien tik mažesnio ploto suteikimas ne visada savaime suponuoja išvadą, jog buvo pažeistas Konvencijos 3 straipsnis. Pavyzdžiui, minėtoje V. prieš Lietuvą byloje EŽTT, įvertinęs bendrąsias kalinimo pagal įprastinį režimą sąlygas, konstatavo, kad santykinai mažą plotą, tekusį vienam asmeniui, kompensavo absoliučiais skaičiais vertinti nemaži miegamųjų išmatavimai, kuriuose netrūko nei šviesos, nei oro, bei suteikta judėjimo laisvė. Byloje nustatytų aplinkybių visuma nesuteikia pagrindo konstatuoti, kad pareiškėjas jo nurodytu laikotarpiu atliko bausmę žmogaus orumą žeminančiomis, t. y. pažeidžiančiomis Konvencijos 3 straipsnį, sąlygomis. Byloje nėra duomenų, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje pareiškėjas buvo kaip nors išskirtas iš kitų nuteistųjų ir jam koku nors būdu bloginamos bausmės atlikimo sąlygos.

Nors nagrinėjamu atveju Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas pareiškėjos atžvilgiu nenustatytas, tačiau nustatyta, kad valstybė pagal nacionalinę teisę neužtikrino pareiškėjai laisvės atėmimo bausmės atlikimo įstaigoje minimalios gyvenamojo ploto normos, t. y. CK 6.271 straipsnio prasme neveikė taip, kaip to reikalavo teisės aktai, ir dėl to yra pagrindas konstatuoti, kad pareiškėjui kilo atitinkamos pasekmės. Atsižvelgiant į pareiškėjos skundo pagrindą ir dalyką bei į nustatytas aplinkybes dėl netinkamų pareiškėjos bausmės atlikimo sąlygų, įvertinus pažeidimų trukmę ir mastą, galima teigti, kad pareiškėja galėjo patirti papildomų neigiamų dvasinių išgyvenimų ir fizinių nepatogumų, papildomą diskomfortą, teisės aktais garantuotos minimalios gyvenimo kokybės pablogėjimą, kurių ji nebūtų patyrusi, jei ji būtų buvusi laikoma teisės aktų nustatytomis sąlygomis.

Kaip minėta, ta aplinkybė, jog asmuo tam tikrą laiką tarpą buvo laikomas nepriimtinais sąlygomis, nesilaikant teisės aktų reikalavimų, administracinių teismų praktikoje pripažįstama pagrindu atlyginti neturtinę žalą. Remiantis CK 6.271 straipsnio 1 dalimi, žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracijos kaltė nesudaro būtinos valstybės atsakomybės sąlygos ir neatleidžia valstybės nuo atsakomybės dėl neturtinės žalos atlyginimo pareiškėjui. Teismas atsižvelgia į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nustatytą taisyklę, kad asmuo, kuris yra kalinamas nepriimtinais sąlygomis, patiria neturtinę žalą, kaip ji

yra apibrėžta CK 6.250 straipsnio 1 dalyje (pvz., administracinės bylos Nr. A143-1966/2008, A502-734/2009). Ši aplinkybė taip pat konstatuota ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje (žr. pvz., 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje S. prieš Lietuvą, 871/02). Nors nagrinėjamu atveju Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas pareiškėjo atžvilgiu nenustatytas, tačiau nustatyta, kad valstybė pagal nacionalinę teisę neužtikrino pareiškėjui laisvės atėmimo bausmės atlikimo įstaigoje minimalios gyvenamojo ploto normos, t. y. CK 6.271 straipsnio prasme neveikė taip, kaip to reikalavo teisės aktai, ir dėl to yra pagrindas konstatuoti, kad pareiškėjui kilo atitinkamos pasekmės.

Dėl pareiškėjai už neigiamus išgyvenimus priteistinos sumos pažymėtina, jog asmens teisė į neturtinės žalos atlyginimą yra garantuota Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje ir ji turi būti įgyvendinama įstatymų nustatyta tvarka, nepažeidžiant bendrųjų teisinės valstybės principų, *inter alia* – teisingumo principo. Teisingas žalos atlyginimas reiškia ir tai, kad sprendžiant ginčus dėl žalos atlyginimo teismo turi būti nustatytas tikrasis žalos dydis. Teismo pareiga yra nustatyti teisingą kompensaciją už patirtus neturtinio pobūdžio išgyvenimus, praradimus, parenkant tokią piniginę satisfakciją, kuri kiek galima teisingiau kompensuotų nukentėjusiojo neturtinėms vertybėms padarytą žalą. Kita vertus, pastebėtina, jog Europos Žmogaus Teisių Teismas, gindamas Konvencijoje įtvirtintas pagrindines žmogaus teises ir laisves, neretai konstatuoja, kad teisės pažeidimo pripažinimas savaime yra pakankama ir teisinga satisfakcija už patirtą skriaudą (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. spalio 10 d. sprendimas byloje D. prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 42095/98, 2006 m. spalio 10 d. sprendimas byloje L. L. prieš Prancūziją, pareiškimo Nr. 7508/02). Taigi teisės pažeidimo pripažinimas byloje, susijusiose su neturtinės žalos atlyginimu, tam tikrais atvejais gali būti savarankiškas pažeistų asmens teisių gynimo būdas. Tai reiškia, kad ne visais atvejais tam, jog būtų apginta pažeista neturtinė teisė, priteisiamas neturtinės žalos atlyginimas pinigais. Neturtinės žalos atlyginimas pinigais priteisiamas, jeigu konkrečiu atveju nustatoma, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje M. prieš Lietuvą). Analogiška praktika nuosekliai formuojama ir Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme (2007 m. liepos 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A2-718/2007, 2012 m. sausio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A756-143/2012 ir kt.).

Sprendamas dėl priteistinos neturtinės žalos dydžio, teismas atkreipia dėmesį į bylai svarbią aplinkybę, kad pareiškėja dėl neturtinės žalos atlyginimo kreipėsi į teismą praėjus beveik aštuoniems nuo tada, kai ji išvyko iš Šiaulių TI. Be to, atkreiptinas dėmesys, jog pareiškėja Šiaulių TI paskutiniu laikotarpiu buvo laikoma labai trumpai, po vieną dieną, ilgesnis laikotarpis – 9 dienos – buvo 2013-08-07 – 2013-08-16, dar prieš tai tik 2012 m. vasario mėnesį. Pažymėtina, kad asmens patirtų dvasinių ir fizinių kančių (CK 6.250 str. prasme) poveikis jo fizinei ir psichinei sveikatai yra skaudžiausias ir labiausiai juntamas tuo laiku, kai asmenį veikia šias kančias sukeltantys neteisėti aktai (CK 6.271 str. prasme). Laiko veiksnys asmens patirtas dvasines ir fizines kančias menkina, jos blėsta (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. vasario 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A63-1343/2012). Todėl aplinkybė, kad pareiškėja delse pasinaudoti teismine gynyba, leidžia daryti išvadą, jog jos patirta dvasinė skriauda nėra tokia didelė, kaip nurodoma pareiškiame.

Sprendžiant dėl pareiškėjai priteistinos sumos neturtinei žalai atlyginti taip pat atsižvelgtina į tai, kad byloje nenustatyta, jog Šiaulių TI administracija kuriuo nors pareiškėjos kalnimo laikotarpiu išskyrė ją iš kitų kalnamųjų ir dirbtinai sudarė jai ankštas kalnimo sąlygas ar kitaip blogino jo kalnimo sąlygas, nėra nustatyta kad pareiškėja būtų laikoma kamerose, neatitinkančiose higienos normų reikalavimų, taip pat į tai, kad Šiaulių TI netinkamos kalnimo sąlygos (apgyvendinimas perpildytose kamerose) iš esmės nepakenkė pareiškėjos sveikatai (byloje nepateikta jokių duomenų, nors pareiškėja nurodė skunde, kad pareiškėjos patirti nepatogumai bei dvasinės kančios turėjo poveikį sveikatai, jog jį būtų gydoma nuo skunde nurodytų susirgimų). Todėl teismo vertinimu, įvertinus tai, kad pareiškėjai tam tikrą laiką nebuvo užtikrintas teisės aktuose nustatytas minimalus gyvenamasis plotas, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką šios kategorijos byloje, teisingumo, protingumo ir sąžiningumo kriterijus, pažymint, jog pareiškėja į

teismą dėl neturtinės žalos atlyginimo kreipėsi praėjus ilgam laikui tarpui nuo išvykimo iš Šiaulių TI, laikotarpis, kurio metu buvo pažeidžiamos jo teisės, nebuvo ilgas, dalyje šio laikotarpio pareiškėjai galimai teko kameros plotas, didesnis nei nustato normatyvai, pareiškėjai priteistinas 1000 Lt neturtinės žalos atlyginimas.

Teismas, remdamasis tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis ABTĮ 85–87str., 88 str. 1 d. 5 p.,

n u s p r e n d ž i a :

Pareiškėjos A. V.-S. skundą tenkinti iš dalies.

Priteisti A. V.-S., a. k. (duomenys neskelbtini) iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 1000 Lt (vienas tūkstantis) / 289,62 Eur (du šimtai aštuoniasdešimt devyni Eur 62 ct) neturtinei žalai atlyginti.

Sprendimas per 14 dienų nuo jo paskelbimo gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per šį teismą.

Teisėjas Arvydas Martinavičius